

“Filoloji tərcümə” layihəsi

ŞEYX BƏHAİ
(1546-1622)

Şeyx Bəhai (tam adı: Şeyx Bəhaəddin Amili) səfəvilər dövründə yaşayıb-yaratmış fars əsilli təsəvvüf şairi, üləma, təriqət şeyxi, şeyxülislam, həmçinin riyaziyyatçı və astronomdur. Bədii yaradıcılığı klassik şeirlər “Divan”ından, “Çörək və halva”, “Süd və şəker”, “Çörək və pendir” məsnəvilərindən ibarətdir. Bundan başqa, müəllifin dəqiq və şəriət elmlərinə aid “Əsrarül-Bəlağə”, “Bəhrül-hesab”, “Təşrihül-əflak”, “Cameyi-Əbbasi”, “Cəhatül-qible”, “Xülasətül-hesab” və s. adlarda sanballı əsərləri vardır.

MÜXƏMMƏS

Nə vaxta qədər sən bircəciyə qovuşmaq təmənnası ilə hər kirpiyimdən sel kimi yaş axacaq?
Sənin ayrılıq gecən sona yetəcək, ya yox?
Ey aşıqlərin ürəyi sənin qəm oxuna nişanə olan!
(Burada) bir yığın camaat sənle məşğuldur, sənə ortadan qeyb olmusan.

Abid və zahid ibadətghayının qapısına getdim.
Həminin sənin üzün önündə rüku və səcdə etdiyini gördüm.
Meyxanədə gözətçi, ibadətghahda abidəm.
Gah məbəddə guşənişini, gah da məscid sakiniyəm.
Yəni ki, ev-ev səni tələb edirəm.

Günün biri yoldaşların hərəsi bir işin dalınca getdi.
Zahid məscid tərəfə getdi, mənə meysatana sarı.
Mən yarı, o isə yarın təcəlla etdiyi yeri tələb etdi.
Hacı Kəbə yolundadır, mənə (yarla) görüş tələbindəyəm.
O, evi axtarır, mənə evin yiyəsini.

Hansı qapını döysəm, o evin yiyəsi sənsən, sən.
Hayana getsəm, o məkanın işığı sənsən, sən.
Meyxanədə də, ibadətghahda da canan sənsən, sən.
Mənim Kəbə və bütxanədən məqsədim sənsən.
Məqsəd sənsən, Kəbə ilə bütxanə bəhanədir.

Bülbül çəməndə o gül çöhrədən nişan gördü.
Pərvanə oda girdi, sirləri aşkar gördü.
Arif sənin çöhrənin əlamətini qocada və cavanda gördü.
Yəni ki, hər yerdə yarın üzünün əksini görmək olar.
O mən dəliyəm ki, evbəev gəzirəm.

Aqıl ağıl qanunlarıyla sənin yolunu axtarır.
Dəli həmidən kənarda sənin məzhəbini axtarır.
Nə qədər ki, bu bağın açılmış qönçəsi ətir saçır,
hərə bir dillə sənə həmd edir.
Bülbül qəzəlxanlıqla, qumru nəğmə ilə.

RÜBAILƏR

Əfsus ki, öz ömrümüzü puç etdik.
Yüz günah karvanı yola saldıq.
Gecə-gündüz o qədər günah işlədik ki,
dəftərimizdə bir nöqtə (boyda belə) ağ (yer) qalmadı.

Ey şam, sənin məclisində zar və əsir olan mənəm.
Məni öldürməkdə heç bir təqsirin yoxdur.
Başqasıyla danışırısan, yəni ki, qışqanlıqdan yan.
Mənə sarı baxmırsan, yəni ki, qüssədən öl.

Ey nadan kəslərlə yar olan çərx!
Ağıl və kamal sahibi olan kəslərə hər an qəm yağdırırsan.
Ürəyimə durmadan qəm yükləyirsən,
sanki məni də elm əhlindən sanırısan.

Dedim ki, ey lalə üzlü, vüsalından bəhrələndikdə
canımı sənə hədiyyə edərdəm.
Dedi ki, Bəhai, bu boşboğazlığı burax,
can özü məndəndir, candan başqa bir şey hədiyyə gətir.

Sənin üzündən ayrı gözüm qan seli saçır.
Gözüm ağlamaqdan başqa bir iş bilmir.
Ondan qorxuram ki, sənle görüşməyin həsrəti
gözdə qala, gözümə qalmaya.

Üzündən meyin təsiri ilə lalə,
şərabın gətirdiyi istiliyin təsiri ilə jalə bitər.
Sənin əlindən piyalə alan əl
torpağa dönsə, ondan piyalə bitər.

Ey xam aşıq, sən Tanrıdan uzaqsan.
Biz səninlə nə əlləşək ki, sən üzrlüsən.
Behişt ümidi ilə Haqqa itaət edirsən.
Get, get ki, sən aşıq yox, muzdursan.

Ey saçının buruğu ilə könlümün taqətini aparın!
Ey qəmzə sehri ilə könlümün yuxusunu qaçıran!
Yuxuda məni xatirinə buraxma ki,
könlümün iztirabı səni oyada bilər.

Ey çiyində səccadə özünü göstərən zahid!
Daha ad-san üçün boşuna əlləşmə.
Onun (Tanrının) Səttar* olduğu aləmə yayılıb.
Niyyə şərabı gizlin içirsən? Get aşkarda iç.

Qəmdən çürüyən könlüm təklyə alışıb.
İnsanlarla söhbətdən ayağım kəsilib.
Tənha olduğum zaman kiminsə xatirəsi mənimlə həmdəmdir.
Kiminləsə həmdəm olduğum zaman isə tənhayam.

Bizim mey və qədəhlə təqvamız var.
Dünyanı tələb etsək də, axirətə meylimiz var.
Dünya ilə din heç vaxt bir yerə gələ bilməz.
Bu səbəbdəndir ki, nə dinimiz, nə də dünyamız var.

Dünən gecə o lalə niqablı Ay qapımdan içəri girdi.
Onu doyunca görmədim, ruhum tələsərək getdi (bədənimdən çıxdı).
Dedim ki, bir də səni nə vaxt görəcəyəm?
Dedi ki, səhər vaxtı, amma yuxuda.

Nə qədər ki, insanın mənzili dünya evidir,
onun bütün işləri günah, Tanrının işi isə bağışlamaqdır.
Öz kefində ol, çünki o ev elə belə də qalacaq.
Yaxşı il baharından bəlli olar.

Dünən gecə meyxanədə məst bir zahidi gördüm.
Boynunda təsbəh, əlində sūrahi vardı.
Dedim ki, niyə meyxanədə məkan etmişən?
Dedi ki, meyxanədən də Haqqa sarı bir yol var.

Bu gülüstanın bəzəyi olan hər bir təzə-tər gül
baxanda gül, dərəndə isə tikandır.
Uzaqdan bax, irəli getmə.
Çünki şam işıq kimi görünmə də, oddur.

Kim ki, məni pislədi, onun əxlaqı pisləkdir.
Kim ki, bərəmdə yaxşı danışdı, özü də yaxşıdır.
Danışan şəxsin halı danışdığı sözdən bəllidir.
Kuzədən içində nə varsa, o axar.

Ey huri çöhrəli büt, sənin qəminin əlindən
ayağı başdan, başı ayaqdan ayırd edə bilmirəm.
Dedim ki, könlümü və dinimi verib qəmdən qurtularam.
Bunların hər ikisini verdim, qəmsə yerində qaldı.

Dünən piri-muğan** söhbətin odunu qızıqşdırdı.
İmanımı görüb mənim üçün ürək yandırdı.
Küfr xirqəsindən*** yamaq kimi bir şey götürdü
və getirib imanımın qoluna tikdi.

Heç kəsən səndən almayacağı bir mal elmdir.
Səni haqqa çatdıracaq bir sığınacaq elmdir.
Aləmdə elmdən başqa heç nə tələb etmə.
Səni qəmdən qurtaracaq bir şey varsa, o da elmdir.

Bir müddət bu mədrəsələrdə dolaşdım.
Kamal əhlindən anlaşılmayı çətin olan incə mətləblər soruşdum.
O məsələ ki, ondan eşq ətri gəlir,
ömrüm boyu heç bir müəllimdən eşitmədim.

Səhər (yuxudan) qalxıb ah-nalə et.
Hər bir günahından tövbə et.
Nə vaxta qədər başqalarının eybinə baxacaqsan?
Bir dəfə də öz eybinə bir nəzər sal.

Ey könül, Haqq yoluna bir qədəm qoymazsan.
Çox uzaq düşdün, biabır olasan!
Yüz dəfə tövbə gəlini ilə kəbin kəsdiridin.
(Amma hər dəfəsində) ondan kam almayıb boşadın.

Əzəli olan lütf (Tanrının lütfü) hər pisin yaxşılığını istəyər.
Hər yolundan azmışı məqsədə (doğru yola) yönəltmək istəyər.
Günahın saya-hesaba gəlmirsə, ümidini itirmə.
Hədsiz lütf saya-hesaba gəlməyən günah istəyər.

Hərçənd ki, gözəllik və məlahətdə təksən,
ürəyimdə bircə dərdin də qalmadı.
Ey şam, pərvanəm olub çevrəmdə fırlansan da,
sənə sarı nəzər salmaram.

QİTƏLƏR

Bir nəfər bir dəliyə dedi ki,
mənim üçün bütün dəliləri say.
(Dəli) onun cavabını (belə) verdi ki, bu, çətin bir işdir.
(Amma) istəsən, ağıllıları sayaram.

Tanrı dərgahına qədəm qoyan məstlər
bir vüsal camını iki dünya qədər bilərlər.
Qorxuram ki, riyayla qılınan namazımızın səcdəghahı olan daşı (möhürü)
(hesab günündə) əməl tərəzimizə qoyalar.

O qədər gözləntidən sonra məni oxla vurdu.
Yarın oxu gec gəlsə də, xoş gəldi.
Sən məni oxla vuranda ürəyim dinclik tapdı,
ey başına dönüm, məni niyə gec vurdun?

* * *

* Səttar - Allahın adlarından biri, mənası: eyibləri örtən.
** Piri-muğan - meyxanəçi; təriqət başçısı.
*** Xirqə - dərvişlərin geydikləri üst paltar.

Fars dilindən tərcümə edən:
Məhəmməd Nuri